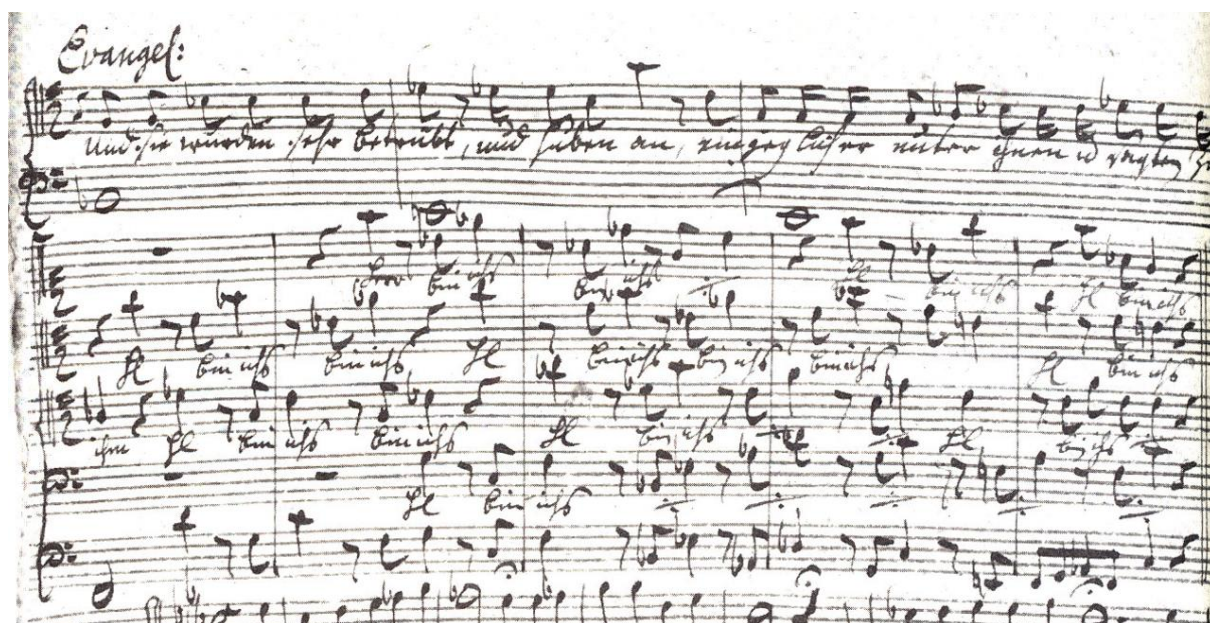

De Matthäus-Passion

Cursusmateriaal bij het boek
'Een mier op je bord. Kinderen leren wat mooi is.'

Ineke de Jong – den Hartog
Mei 2018

Toelichting

Deze opdracht hoort bij bijeenkomst 4 in de cursusmap 'Kinderen leren wat mooi is'. Maar de presentatie kan ook los van de cursusmap gebruikt worden.

In deze opdracht maak je kennis met de Matthäus-Passion en krijg je handvatten om er met kinderen naar te luisteren. Je ontdekt hoe de Matthäus-Passion in elkaar zit. Deze achtergrondinformatie is handig wanneer je de kinderen fragmenten laat horen. In deze workshop gebruiken we drie verschillende bronnen. Zorg ervoor dat je ze bij de hand hebt:

1. De uitvoering van de Matthäus-Passion op www.allofbach.nl, gemakkelijk te vinden door in de zoekbalk nummer BWV 244 in te vullen.
2. De uitvoering van de Matthäus-Passion door Stichting Ars Musica (in 2016 uitgezonden door de EO). Deze uitzending is te vinden via deze link: <http://www.stichtingarsmusica.nl/matthaus-passion-johann-sebastian-bach/>
De volledige uitzending staat helemaal onderaan de pagina.
Je kunt hem ook op DVD bestellen (€14,95+ verzendkosten).
3. De vertel-cd 'Mattheüs Passie' door Edwin Rutten. Deze bestaat uit 2 cd's. Deze vertel-cd is te koop voor €12,99 of te beluisteren via muziekstreaming (als je op een muziekdienst geabonneerd bent).

Ga als volgt te werk:

- ➔ Lees de teksten (als je met een groep bent lees je ze hardop voor).
- ➔ Beluister de muziekfragmenten.

De Matthäus-Passion

Inleiding

De Matthäus-Passion (of Mattheüs Passie in het Nederlands) werd bijna 300 jaar geleden geschreven door de bekende componist Johann Sebastiaan Bach. Het gaat over het lijden van Jezus, zoals het beschreven staat in Mattheus 26 en 27. Het muziekstuk werd uitgevoerd tijdens de kerkdienst op goede vrijdag. De muziek eindigt dan ook niet bij Christus' opstanding, maar bij zijn begrafenis. Het eerste deel werd gespeeld voorafgaand aan de preek, het tweede deel erna. In totaal duurt de Matthäus-Passion ruim tweeënhalf uur. Dat is dus een lange kerkdienst geweest.

Inmiddels is het muziekstuk een hype en bezoeken tienduizenden mensen in de tijd voor Pasen een concert waarin de Matthäus-Passion uitgevoerd wordt. Er zijn verschillende verkorte uitvoeringen voor kinderen opgezet (bijvoorbeeld *Schone Handen* van Ton en Marieke Koopman). Het doel van de kinderversies is dat kinderen klassieke muziek gaan waarderen. Het gaat niet helemaal recht aan de Bijbelse inhoud.

Voor christenen is niet alleen de muziek, maar ook de inhoud van de Matthäus-Passion belangrijk. De tekst van Mattheus 26 en 27 wordt letterlijk gevolgd. Die vind je in de 'recitatieven'. Na elk recitatief volgen er een of twee muziekstukken waarin er gemediteerd wordt over het lijden van Christus en de betekenis ervan voor gelovigen.

Het openingskoor

We gaan nu eerst luisteren naar het begin van de Matthäus-Passion in de uitvoering van Ars Musica. Stichting Ars Musica wil vanuit een Bijbels kader op een hoog niveau klassieke muziek maken. Ze hebben een muziekschool met verschillende koren. (Kinderen kunnen er vanaf groep 3 terecht!). Aan de uitvoering werkten de verschillende koren en het Ars Musica Orkest mee.

Interessant om op te letten is:

- Bach gebruikt in de Matthäus-Passion twee verschillende koren (ze hebben elk hun eigen orkest). In het openingskoor wijzen de dochters van Jeruzalem op de Bruidgom. Dat wordt gezongen door koor 1, terwijl koor 2 zwijgt. Dat zie je goed aan het begin. Even later volgt er een vraag- en-antwoord-spel tussen de twee koren. Koor 1 zingt: 'Zie Hem', waarop koor 2 vraagt: 'Wie?'
- In de tijd van Bach werd het koraal gezongen door een jongenskoor. Ars Musica laat dit door een aantal kinderen van hun eigen koorschool zingen.
- Fijn aan de uitzending van Ars Musica is dat de Nederlandse vertaling (van Ria Borkent) te zien is.

➔ Luister naar het openingskoor. Zet de film op pauze als je het eerste nummer geluisterd hebt.

De structuur

In de hele Mattheus Passion wordt steeds eerst de letterlijke tekst uit het Mattheus-evangelie gezongen door de Evangelist (tenor). De woorden die Jezus zelf uitsprak worden door de bas gezongen. Verder worden de woorden van Petrus, Pilatus, de hogepriester enz. weer door anderen gezongen. Na het voordragen van de Bijbelverzen volgen er één of twee liederen waarin er over deze teksten gemediteerd wordt. Soms zijn dat koralen, die in Bachs tijd vaak in de kerk gezongen werden.

Deze worden steeds door allebei de koren gezongen. Een andere keer zijn het aria's en arioso's die vooral door solisten gezongen worden.

Interessant om op te letten is:

- Zie je dat allebei de koren meezingen?
- ➔ Zet nu de film weer aan en luister naar het eerste recitatief en het koraal dat daarna volgt. Zet na het koraal de uitzending uit.

De muziek

Dat de muziek van Bach knap in elkaar zit, is algemeen bekend. Een goede indruk hiervan geeft violist Shunske Sato in een kort interview op www.allofbach.nl.

Interessant om op te letten is:

- Bach gebruikt de stem van de mens als een muziekinstrument. Je zou het bij wijze van spreken kunnen vervangen door een viool.
- Het spelen van de Matthäus-Passion vraagt een grote betrokkenheid van de musici bij het verhaal zelf.
- Je ziet dat een musicus nooit blind de bladmuziek volgt, maar bewust nadenkt over de manier waarop hij de muziek het beste kan spelen.
- ➔ Ga naar www.allofbach.nl en ga naar de Matthäus Passion. Zoek vervolgens het interview op. Luister ernaar.

'Erbarme dich'

Het gedeelte dat violist Shunske Sato besprak kwam uit de aria 'Erbarme dich'. Dit is een van de bekendste en meest geliefde gedeeltes uit de Matthäus Passion. Het lied wordt gezongen nadat Petrus bitter weende omdat hij Jezus verraden heeft.

De tekst is:

*Erbarme dich, mein Gott,
um meiner Zähren willen!
Schaue hier,
Herz und Auge weint vor dir bitterlich.*

*Erbarmen o mijn God,
omwille van mijn tranen!
Wil aanschouwen nu
hoe bitter hart en oog weent om U.*

De tekst bestaat uit slechts vier korte regeltjes, terwijl de hele aria zo'n zes minuten duurt. Steeds wordt de tekst herhaald. Als je zulke muziek voor het eerst luistert, lijkt het een eindeloze herhaling. De muziek zelf is dus belangrijk. De tekst geeft je handvatten om de muziek te begrijpen. In de muziek wordt er als het ware gemediteerd over het gezongen Bijbelgedeelte en de betekenis ervan. We gaan ernaar luisteren in de uitvoering die op www.allofbach.nl te vinden is.

Interessant om op te letten is:

- De tekst wordt gezongen door een countertenor (een man die het stembereik heeft van een vrouwelijke altstem).
- Juist door de herhaling zijn dit ook de muziekfragmenten die in je geheugen blijven hangen. Het kan zijn dat je weken later af en toe nog 'Erbarme dich' in je gedachten hoort zingen.
- Fijn aan de uitvoering op [allofbach.nl](http://www.allofbach.nl) is dat je heel makkelijk fragmenten op kunt zoeken.
- ➔ Zet de uitvoering van de Matthäus-Passion op www.allofbach.nl aan.

Nu verschijnt er links bovenin een balk waarin je kunt zien welk onderdeel er afgespeeld wordt. Open het venstertje en selecteer '39. Erbarme dich (Arie)'. Luister ernaar.

De Mattheüs Passie voor kinderen door Edwin Rutten

Aan het begin van de workshop vertelde ik al dat er verschillende kinderversies van de Mattheüs Passie worden uitgevoerd. Een ervan is geschreven door zanger en presentator Edwin Rutten. Het mooie van zijn versie is dat hij het hele lijdensverhaal intact laat. Hij maakt er geen 21^e-eeuwse versie van, maar lokt juist uit om naar de echte Matthäus-Passion te gaan luisteren. Daarnaast leert hij je om naar de muziek zelf te luisteren. Wel zijn er een aantal dingen die je voor lief moet nemen. In plaats van Jezus of Christus kiest hij ervoor om de afkorting J.C. te gebruiken. En regelmatig verwoordt hij het een en ander anders dan de gemiddelde kerkganger in de *biblebelt* zou doen. De Mattheüs Passie van Edwin Rutten is een dubbel-cd. Op cd 1 wordt het verhaal verteld. Op cd 2 wordt extra informatie gegeven over bijvoorbeeld de muziekinstrumenten. Daarnaast zijn er een aantal bekende liederen en koralen in hun geheel te horen. Persoonlijk vind ik deze uitleg van de Matthäus-Passion goed bruikbaar in het gezin en in de klas. Ik zou het mooi vinden als je jezelf (en dus je gezin of klas) deze uitgave cadeau doet. Om je een indruk ervan geven gaan we nu naar het eerste deel van de cd luisteren.

➔ Luister naar de eerste 9 nummers op cd 1. Zet daarna de cd uit.

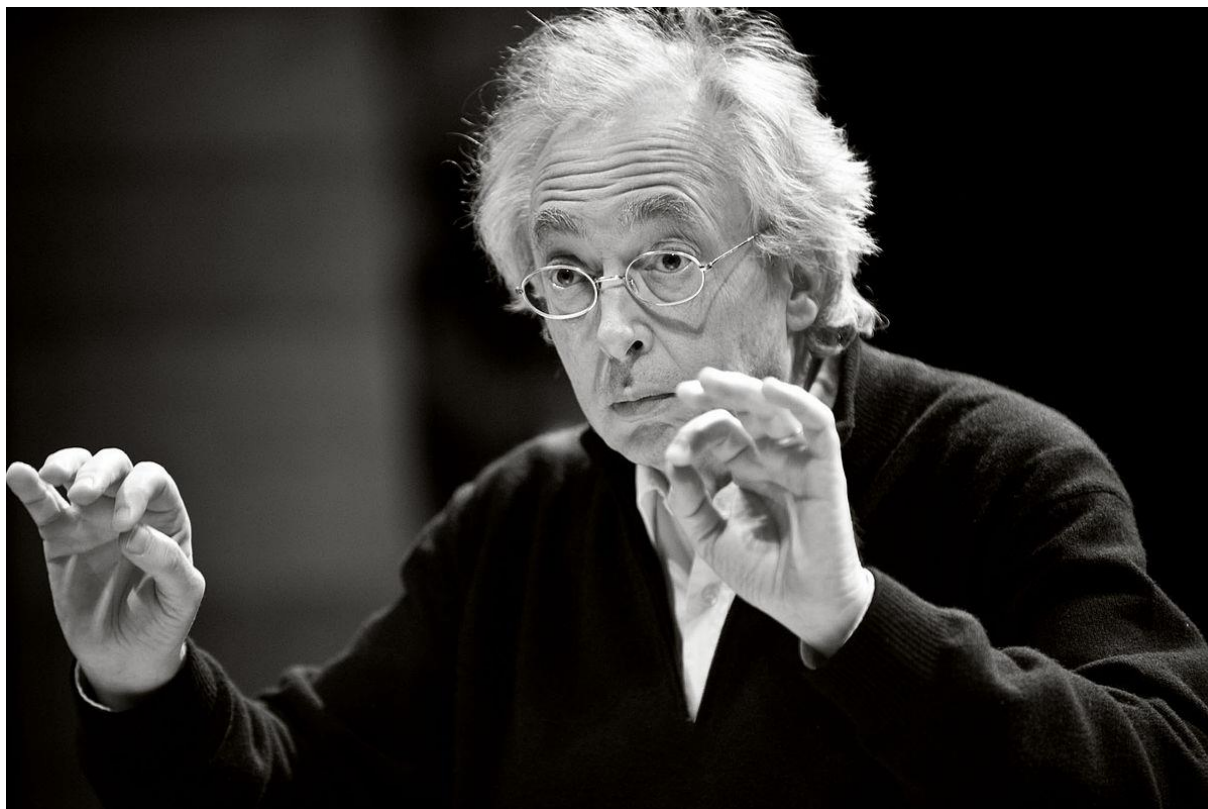
Tip: Het kan zijn dat je hem liever niet aan de kinderen laat horen. Luister hem dan zelf af en toe. Daarna kun je de Matthäus-Passion in je eigen woorden uitleggen aan kinderen.

Zelf aan de slag

Kinderen zonder voorbereiding naar de Matthäus-Passion laten luisteren voelt voor hen als het luisteren naar een lange preek. Daarom kun je het beste beginnen met korte fragmenten. Omdat Bach letterlijk de tekst van Mattheus 26 en 27 volgt is het luisteren naar zijn muziek mooi te combineren met het lezen van het lijdens-evangelie in de Bijbel. Hiervoor heb ik een Bijbellesrooster gemaakt, die je kunt vinden op mijn website. Dit rooster volgt de Matthäus-Passion op de voet. Soms is er dus een langer Bijbelgedeelte aan de beurt en soms lees je maar één vers. In het rooster wordt aangegeven welke nummers geschikt zijn om te luisteren en waar je de kinderen op kunt attenderen.

Het mooiste is om je eigen manier te vinden om met kinderen naar de Matthäus-Passion te luisteren. Als je de muziek zelf gaat waarderen, kun je precies die fragmenten laten horen die je zelf aanspreken. Jouw enthousiasme is voor de kinderen een van de beste manieren om oog te krijgen voor de muziek en voor de boodschap.

De bekende dirigent Philippe Herreweghe dirigeert de Matthäus Passion.

Openingskoor tijdens een uitvoering van de Nederlandse Bachvereniging.